

ΠΙΣΤΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ

ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΕΧΕΤΕ ΤΟΝ

ΠΙΣΤΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ

ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΕΧΕΤΕ ΤΟΝ

ΠΙΣΤΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ

ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΕΧΕΤΕ ΤΟΝ

ΠΙΣΤΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ

ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΕΧΕΤΕ ΤΟΝ

KUML 19
76

ΠΙΣΤΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ

ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΕΧΕΤΕ ΤΟΝ

KUML ¹⁹₇₆

ÅRBOG FOR
JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

With Summaries in English

Jysk Arkæologisk Selskab satte dette Kuml for
HARALD ANDERSEN
På 60-årsdagen den 25. februar 1977

I kommission hos Gyldendalske Boghandel,
Nordisk Forlag, København 1977

OMSLAG: »Drik, og du vil leve skønt«
Indskrift på drikkeglas fra Stilling Trehøje.

Redaktion: Poul Kjærum
Tilrettelæggelse og omslag: Flemming Bau
Tryk og indbinding: Jydsk Centraltrykkeri A/S

Skrift: Baskerville 11 pkt.
Papir: Mat JC-blade 120 gr.

Copyright 1977 by Jysk Arkæologisk Selskab

ISBN 87-01-58581-9

INDHOLD/CONTENTS

<i>P. V. Glob</i> : Harald Andersen, 60 år	7
<i>Niels H. Andersen</i> : Sarup. Keramikgruber fra to bebyggelsesfaser	11
Pits from two foundation periods	40
<i>Grethe Jørgensen</i> : Et kornfund fra Sarup. Bidrag til belysning af tragtbægerkulturens agerbrug	47
A corn hoard from Sarup. A contribution to the agriculture of the TRB culture	62
<i>Torsten Madsen</i> : Jættestuen Hørret Skov I. Et nyt fund af fodskåle med massiv midtdel The Hørret Skov I passage grave. A new find of pedestalled bowls with solid stem	65
.	86
<i>Karsten Davidsen</i> : En senneolitisk dyreafbildning fra Tørslev	95
Ein spätneolithisches Tierbild	97
<i>Ove Bruun Jørgensen</i> : Myter og ristninger	99
Myths and rock-carvings. An iconographical investigation	124
<i>Jørgen Lund</i> : Overbygård – en jernalderlandsby med neddybede huse	129
An Iron Age village with sunken houses	148
<i>Stig Jensen</i> : Fynsk keramik. I gravfund fra sen romersk jernalder	151
An analysis of pottery from late Roman Iron Age graves in Funen	180
<i>Susanne Andersen</i> : Et pilgrimsmærke fra Karup fundet i Brejning kirke	191
A pilgrim badge from Karup	197
<i>Niels H. Andersen</i> : Arkæologi langs den østjyske motorvej. Skanderborg-Århus	199
The East Jutland Motorway, Skanderborg-Århus	216

EN SENNEOLITISK DYREAFBILDNING FRA TØRSLEV

af Karsten Davidsen

Siden 1880 har Nationalmuseet ejet et lille lerkar fra Tørslev mark i Gerlev sogn ved Frederikssund med en ornamentik, der er så ejendommelig, at stykket fortjener en nærmere omtale (fig. 1). Karret er helt, bortset fra at der er slået små stykker af randen tre steder, og har omtrent samme højde og mundingsdiameter, 8,5 cm. Den største bredde findes et par cm under randen, men på den ene side af karret er der en skævhed, som giver en mere lige profil. Foden er kraftigt afsat og danner en forholdsvis lav standring med en diameter på 6–6,5 cm.

På den ene side findes et indprikket motiv, som i bredden udfylder ca. halvdelen af karret. Mod venstre består denne ornamentik af en vandret, ca. 6 cm lang linie. Den midterste del af figuren er ca. 5 cm lang og 3,5 cm høj, og i øverste højre hjørne findes endnu en gruppe prikker indenfor et ca. 2×2,5 cm stort område. De fleste af prikkerne er omkring 1 mm brede, 2 mm dybe og lodret nedstukne. Enkelte prikker har dog en lidt anden karakter, og nogle få må betegnes som usikre (navnlig de 4 prikker der danner en bue i øverste højre hjørne). Helhedsindtrykket af figuren er dog fuldstændig sikkert, og det er nærliggende at tolke den som en dyrefremstilling. En nærmere artsbestemmelse af dyret er næppe mulig, men det har en tydeligt udformet krop, hovede og en lang vandret hale, ligesom for- og bagben og måske også øjne og ører kan erkendes.

Karret blev erhvervet af Nationalmuseet ved købet af grosserer T. O. Lassons samling, hvori det var blevet indlemmet i juni 1861. I Lassons katalog oplyses, at det fandtes i sommeren 1859 af gårdmand Jens Michelsen i en »stendysse« med kun eet kammer, som tillige indeholdt 3 ubrændte lig.

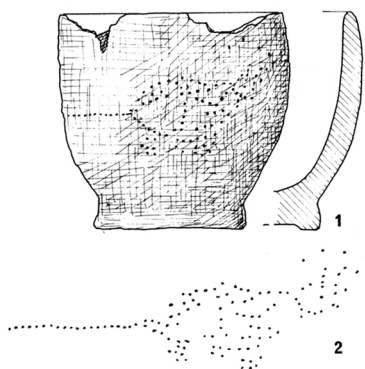

Fig. 1. Lerkar fra hellekiste ved Tørslev, Frederiksborg amt. NM inv. nr. A 5093. H. Ørnsnes del. 1:3.

Tongefäss von einer Steinkiste bei Tørslev, Frederiksborg amt.

I sognebeskrivelsen for Gerlev sogn, der blev berejst i 1873–74 af Henry Petersen og E. Løffler, beskrives under nr. 83 et fund, som med sikkerhed kan identificeres med det her omtalte. Fundoplysningerne stammer fra lodsejeren (formentlig Jens Michelsen), der meddelte, at karret lå i en kiste på bunden af en høj, der kaldtes »Eskildshøj«. Kisten var mandslang og orienteret i retningen SØ–NV. Hver af langsiderne var dannet af omtrent 4 sten, og der var 2 overliggere. Rundt omkring kisten var der en pakning af småsten. Et skelet lå udstrakt med hovedet i den nordvestlige ende og for-neden »ved knæene« af dette skelet lå 2 mindre skeletter »af børn« (hovedskallerne fandtes bevarede). Lerkarret, som er det eneste gravgods, der omtales, stod i kistens vestre hjørne ved hovedet af det voksne skelet.

Der kan ikke være tvivl om, at den omtalte kiste har været en senneolitisk hellekiste, og det er sandsynligt, at den har været af »sjællandsk« type. Findestedet ligger midt i udbredelsesområdet for denne kistetype (1). Både fundforholdene og karrets form sikrer dets datering til SN.

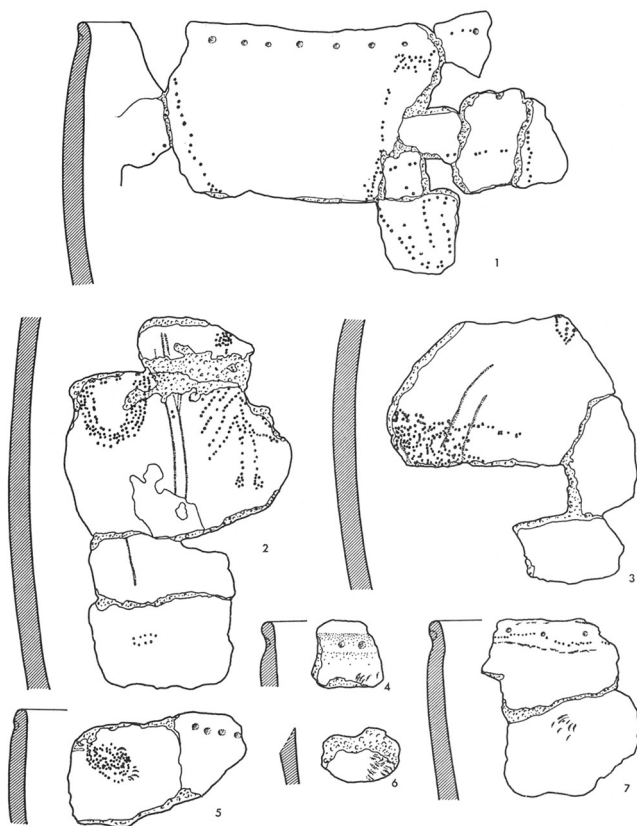

Fig. 2. Keramik med indstukne ornamenter fra boplads ved Feldmeilen-Vorderfeld (Kt. Zürich), Schweiz. Efter M. Itten.

Keramik von Feldmeilen-Vorderfeld. (Kt. Zürich), Schweiz.

Tørslevkarrets ornamentik er helt uden paralleller i dansk stenalderkeramik, men i Horgenkulturen i Schweiz optræder gruppevis anbragte indprikninger af en meget beslægtet karakter regelmæssigt (2). I et enkelt tilfælde danner prikkerne en tydelig menneskefigur (fig. 2, 2), men de kan også være mere uregelmæssigt anbragt eller udgøre dele af figurer, hvis karakter ikke kan erkendes p.g.a. skårenes fragmenterede tilstand. På en bo-plads tilhørende Seine-Oise-Marne-kulturen i Parisområdet er der fundet enkelte skår med en lignende ornamentik (3). Både i Horgen (4) og SOM-kulturen findes der lerkar, som formmæssigt svarer nøje til Tørslevstykket, men det vil ikke være realistisk at forestille sig, at dette kan være importeret.

Tørslevkarret støtter tilsyneladende den ofte fremførte teori om, at den senneolitiske keramik skulle være afhængig af SOM og Horgen. Der er dog visse kronologiske vanskeligheder for en sådan afledning, da Horgen i et par schweiziske fund er stratigrafisk ældre end snorekeramik og således må være i hvert fald delvis ældre end SN. I virkeligheden er der væsentlig større lighed mellem Valbykeramikken (5) og Horgen, der begge har slanke spandformede forrådskar med en fingerfure eller gruberække et stykke under randen som vigtigste ledeform.

Ligheden mellem ornamentikken på Tørslevkarret og dets schweiziske paralleller er imidlertid så vidtgående, at man vanskeligt kan forestille sig den beror på tilfældigheder. Det endelige bevis for at der foreligger en forbindelse kan dog først fremskaffes, når der kan peges på fund, som udfylder den geografiske (6) og vel også kronologiske afstand.

ZUSAMMENFASSUNG

Ein spätneolithisches Tierbild

Das abgebildete Tongefäß (Abb. 1) wurde 1859 in einer mannslangen Steinkiste bei Tørslev auf Seeland gefunden. In der Kiste, die wahrscheinlich vom spätneolithischen Typ war, lagen auch drei Skelette. Das Tongefäß ist seit 1880 im Nationalmuseum aufbewahrt worden und von einer Form, die gewöhnlich im SN auftritt. Auf der einen Seite des Gefäßes, das eine Höhe von 8,5 cm hat, gibt es eine eingestochene Verzierung, die kaum anders als eine Tierdarstellung aufgefaßt werden kann. Sowohl Körper, Beine und Kopf als auch ein langer, waagerechter Schwanz sind deutlich gestaltet, aber es scheint nicht möglich, die Art des Tieres näher zu bestimmen.

Auffallend sind die Parallelen zu dieser Stichverzierung, die nicht von anderen dänischen Funden bekannt ist, in der schweizerischen Horgener Kultur (Abb. 2). Die Keramik der Horgener Kultur wird oft mit der südschandinavischen Keramik aus SN verglichen, stimmt aber viel mehr mit der Valbykeramik aus MN V über-

ein. Die stratigraphischen Befunde in der Schweiz haben gezeigt, daß Horgen älter ist als die Kultur der Schnurkeramik, was zur Folge hat, daß die Horgener Kultur älter als SN in Südkandinavien angesehen werden muss. Es sei dahingestellt, ob direkte Beziehungen zwischen dem Tørslevgefäß und ihren schweizerischen Parallelen bestehen, da Funde, die den chronologischen und geographischen Abstand überbrücken können, noch nicht vorhanden sind.

Karsten Davidsen
København

Oversættelse: Peter Crabb

NOTER

- 1) D. Liversage, En hellekiste ved Gerdrup. Årb. f. nord. Oldkyndighed og historie 1964, p. 46, fig. 8.
- 2) E. Vogt, Neues zur Horgener Kultur, Germania 30, 1952, p. 158 ff; M. Itten, Die Horgener Kultur, Monographien zur Ur- und Frühgeschichte der Schweiz 17, 1970, p. 14 ff.
- 3) G. Bailloud og P. Coiffard, Le Locus 5 des Roches a Videlles (Essonne). BSPF 64, 1967, p. 390, fig. 9, 1-5.
- 4) Itten, op. cit., p. 19, Abb. 16, 4 og 6.
- 5) C. J. Becker, Stenalderbebyggelsen ved Store Valby i Vestsjælland, Årb. 1954, p. 127 ff.
- 6) Horgenkulturens udbredelse gengives af W. Kimmig, Fundberichte aus Baden-Württemberg 1, 1974, p. 91, Abb. 2.